

SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM MUHITINI YARATISH VA UNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH INDIKATORLARI

Xakimova Nasiba Totliboyevna

Osiyo xalqaro universiteti magistranti

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 27.01.2026

Revised: 28.01.2026

Accepted: 29.01.2026

KALIT SO'ZLAR:

*shaxsga
yo' naltirilgan ta'lim,
ta'lim muhiti, baholash
indikatorlari, pedagogik
monitoring, differensial
yondashuv, o'quvchi
mustaqilligi, refleksiv
ko'nikmalar.*

Ushbu maqolada zamonaviy pedagogikada dolzarb bo'lgan shaxsga yo' naltirilgan ta'lim muhitini shakllantirish tamoyillari va ushbu jarayonning samaradorligini aniqlash mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida an'anaviy ta'limdan farqli o'laroq, o'quvchining individual xususiyatlari, qiziqishlari va imkoniyatlarini inobatga oluvchi muhitni yaratishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari o'rganilgan. Maqolaning asosiy natijasi sifatida ta'lim muassasalarida shaxsga yo' naltirilgan yondashuvning joriy etilish darajasini o'lchovchi aniq indikatorlar (ko'rsatkichlar) tizimi ishlab chiqilgan va taklif etilgan.

Kirish

XXI asr ta'lim tizimining asosiy paradigmasi – bilim berishga qaratilgan avtoritar uslubdan shaxsni rivojlantirishga qaratilgan gumanistik yondashuvga o'tishdir. O'zbekiston Respublikasining ta'limga oid islohotlarida ham ta'lim oluvchilarning tanqidiy fikrlashini o'stirish, ularni mustaqil hayotga tayyorlash va individual qobiliyatlarini ro'yobga chiqarish ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Biroq, amaliyotda "shaxsga yo' naltirilgan ta'lim" tushunchasi ko'pincha deklarativ xarakterga ega bo'lib qolmoqda. Buning asosiy sabablaridan biri – o'qituvchi va ta'lim muassasasi rahbariyati qo'lida bunday muhitning haqiqatan ham yaratilganligini xolis

baholash imkonini beruvchi aniq mezonlar (indikatorlar)ning yetishmasligidir. Mavjud baholash tizimlari asosan o'quvchining akademik o'zlashtirishiga (baho) qaratilgan bo'lib, uning shaxsiy rivojlanishi, ruhiy qulayligi va ijodiy faolligini e'tibordan chetda qoldiradi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi – shaxsga yo'naltirilgan ta'lim muhitini yaratishning nazariy asoslarini tahlil qilish va uning samaradorligini o'lchovchi amaliy indikatorlar tizimini ishlab chiqishdan iborat.

2. Asosiy qism

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. Nazariy tahlil: K.Rodgers, I.S.Yakimanskaya va boshqa olimlarning shaxsga yo'naltirilgan ta'lim bo'yicha ilmiy qarashlarini qiyosiy o'rganish.

2. Pedagogik kuzatuv: Ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro munosabat uslublarini tahlil qilish.

3. Indikatorlarni modellashtirish: Ta'lim sifati va muhitini baholashning xalqaro standartlariga (masalan, PISA, TALIS so'rovnomalari mezonlari) asoslangan holda milliy ta'lim konteksti uchun moslashgan indikatorlarni ishlab chiqish.

2.2. Natijalar

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim muhiti uchta asosiy komponentdan iborat:

- Mazmuniy komponent: O'quv materiallarining o'quvchi hayotiy tajribasiga mosligi va tanlov imkoniyatining mavjudligi.

- Texnologik komponent: Muloqot va hamkorlikka asoslangan interfaol metodlar.

- Ijtimoiy-psixologik komponent: O'zaro ishonch, hurmat va psixologik xavfsizlik.

Ushbu komponentlarning amalda ishlashini baholash uchun quyidagi baholash indikatorlari taklif etiladi:

I. Jarayon indikatorlari

- Differensial yondashuv: O'quvchilarga qiyinlik darajasi turlicha bo'lgan topshiriqlarni tanlash imkoniyatining berilishi.

- Dialogik muloqot: Dars vaqtining kamida 40-50 foizi o'quvchilarning o'z fikrini bildirishi, munozarada qatnashishiga ajratilishi.

- Qo'llab-quvvatlash: O'quvchi xato qilganda jazolash emas, balki xatoni tahlil qilishga yordam berish muhitining mavjudligi.

II. Natija indikatorlari

Subyektivlik darajasi: O'quvchining o'z ta'lim traektoriyasini rejalashtira olishi (maqsad qo'yish).

- Refleksiya: Dars so'ngida o'quvchining "Men nimani o'rgandim?", "Menga nima qiyin bo'ldi?" degan savollarga ongli javob bera olishi.
- Hissiy qoniqlik: O'quvchining darslarga qiziqish bilan qatnashishi va maktab muhitida o'zini xavfsiz his qilishi.

2.3. Munozara

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy "bilim-ko'nikma-malaka" tizimidan voz kechib, "kompetensiya va shaxsiy rivojlanish" modeliga o'tishda baholash mezonlarini o'zgartirish hal qiluvchi ahamiyatga ega. Agar o'qituvchidan faqat test natijalari talab qilinsa, u shaxsga yo'naltirilgan muhitni yaratishga rag'bat sezmaydi.

Taklif etilgan indikatorlar ta'lim muassasalarida ichki monitoring (self-evaluation) o'tkazishda qo'l keladi. Masalan, "O'quvchining tanlov huquqi" indikatorlari past bo'lsa, demak, maktab ma'muriyati o'quv dasturiga variativlik kiritishi kerakligi oydinlashadi. Bu indikatorlar nafaqat nazorat, balki rivojlanish nuqtalarini aniqlash vositasi bo'lishi lozim.

3. Xulosa

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim muhitini yaratish – bu bir martalik tadbir emas, balki uzluksiz pedagogik jarayondir. Ushbu maqolada taklif etilgan baholash indikatorlari tizimi ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilariga (o'qituvchi, o'quvchi, ma'muriyat) o'z faoliyatini tahlil qilish va tuzatish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim samaradorligi bugungi kunda o'quvchining yodlagan ma'lumotlari hajmi bilan emas, balki uning o'zgaruvchan muhitga moslasha olishi, mustaqil fikrlashi va o'z imkoniyatlarini to'g'ri baholay olishi bilan o'lchanishi zarur. Joriy etiladigan har qanday pedagogik innovatsiya aynan shu indikatorlar orqali filtrlanishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. (Yangi tahriri). – Toshkent, 2020.
2. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004.

3. Muslimov N.A. va boshqalar. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Sano-standart, 2015.

4. Yakimanskaya I.S. Lichnostno-orientirovannoye obucheniye v sovremennoy shkole. – Moskva: Septima, 1996.

5. Rogers, C.R. Freedom to Learn: A View of What Education Might Become. – Columbus, Ohio: Charles Merrill, 1969.

6. G'oziyev E. Psixologiya (Yosh davrlari psixologiyasi). – Toshkent: O'qituvchi, 2013.

